

пово формуючи у студентів необхідні вміння та мовну поведінку, що є адекватними до ситуації спілкування. Знання про труднощі формування у студентів англomовної професійно спрямованої компетенції дають викладачу можливість усвідомити прогалини в навчанні студентів та спрямувати свої зусилля на вироблення в них необхідних умінь, які дадуть їм змогу спілкуватися англійською мовою більш вільно та впевнено.

Література

1. Бим И.Л. Личностно-ориентированный подход – основная стратегия обновления школы / И.Л. Бим // Иностранные языки в школе. – 2002. – № 2. – С. 11–15.
2. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання. – К. : Ленвіт, 2003. – 261 с.
3. Личко Л.Я. Формування у майбутніх менеджерів-економістів англomовної професійно спрямованої компетенції в говорінні : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Лідія Яковлівна Личко ; Київ. нац. лінгвіст. ун-т. – К. : [б. в.], 2009. – 23 с.
4. Николаева С.Ю. Сучасні тенденції мовної освіти в Україні / С.Ю. Николаева // Міжнародний форум. Мовна освіта: шлях до Євроінтеграції : тези доп. (17–18 березня 2005 р.). – К., 2005. – С. 6–7.
5. Структура и содержание образовательного стандарта в области иностранного языка на основе компетентностного подхода. Компетенции и критерии оценки [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.relod.ru/teachers/teachers_english/articles/.
6. Тарнопольский О.Б. Обучение этикету иноязычного повседневного педагогического общения в языковом вузе: предисловие к исследованию / О.Б. Тарнопольский // Иноземні мови. – 1999. – № 1. – С. 29–31.
7. Шубин Э.П. Языковая коммуникация и обучение иностранным языкам / Э.П. Шубин. – М. : Просвещение, 1972. – 350 с.
8. Crystal D. English as a Global Language / D. Crystal. – 2-nd ed. – Cambridge : Cambridge Univ. Press, 2003. – 229 p.
9. Ellis M. Teaching Business English / M. Ellis, C. Johnson. – Oxford : Oxford Univ. Press, 1994. – 238 p.
10. Crystal D. A dictionary of linguistics and phonetics / D. Crystal. – 2-nd ed. – Oxford : Oxford Univ. Press, 1985. – 340 p.
11. Kasper G. Can Pragmatic Competence Be Taught? University of Hawai'i [Электронный ресурс] / G. Kasper. – Режим доступа: <http://www.nflrc.hawaii.edu/NetWorks/NW06/>.

ЛУЧАНІНОВА О.П.

МОРАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ СТУДЕНТІВ ВТНЗ ЯК ПЕДАГОГІЧНА СИСТЕМА

На сучасному етапі людство переходить на інформативну стадію розвитку цивілізації, що зумовлює глибокі перетворення в усіх сферах суспільного життя. Наукова-технічна революція дає людині великі можливості щодо освоєння космічного простору, створення матеріальних благ. Але разом із значними змінами в галузі науки та техніки в суспільстві посилюються і негативні тенденції: зростання бездуховності, руйнування моральних орієнтирів, втрата ідеалів, злочинність, наркоманія, що згубно впливають на молодь.

На фоні гуманістичної кризи актуалізується роль вищої школи, базовим компонентом якої є гуманізація особистості в контексті духовно-морального становлення, засвоєння культурних загальнолюдських і національних цінностей. В Україні реалізується освітня реформа, в основу якої покладена нова філософія освіти. Змінюються мета, завдання, зміст освіти, підходи, педагогічне осмислення навчально-виховного процесу у вищій школі, основним соціально-педагогічним принципом якого і стала

гуманізація. Сучасна вища школа повинна орієнтувати зміст навчально-виховного процесу на загальнолюдські цінності, розвивати все краще, що є в історичному, духовному досвіді нашої країни. Проаналізувавши духовний розвиток студентської молоді в сучасних умовах, можна стверджувати, що кожний студент живе у площині соціально-економічних, політичних відносин. Склалася унікальна ситуація: сучасна молодь сповідує корисливі ідеали, забуваючи про вічні загальнолюдські цінності, маючи при цьому велику духовну спадщину. Духовний, моральний розвиток людини як індивіда не встигає за науково-технічним прогресом. Умови життєдіяльності людини, що змінилися у зв'язку із політичною ситуацією в країні (нова економічна політика, соціальний розподіл суспільства, переоцінка моральних цінностей), створюють великі перешкоди як для виховання особистості студентів, так і формування їхньої моральної позиції. На сьогодні незатребуваний великий виховний потенціал національної культури, що впродовж багатьох віків справляла потужний виховний вплив на моральне становлення молодого покоління. Людина, що підростає, гостро потребує певних етичних, моральних орієнтирів, а в реальному житті вона зустрічається з негативними моральними явищами і відсутністю стійкого морального стрижня. Водночас наш народ має стійкі національні традиції, цілісне уявлення про духовний ідеал, етичні вимоги до людини як особистості. Моральне виховання, якісно нові підходи до морального становлення особистості студента є головним завданням сучасної вищої школи. Моральні і духовні цінності декларуються, але спостерігається недостатня обґрунтованість практичних методик щодо реалізації нових підходів у вихованні студентів на практиці.

Мета статті – проаналізувати стан морального виховання у вищій школі, проблему оптимальних шляхів формування моральної особистості студента в умовах вищого технічного навчального закладу, розкрити роль гуманізації навчально-виховного процесу у ВНЗ як засобу морального та духовного відродження, віру в безмежні можливості людини, здатної зберегти духовні надбання нації, показати особливу роль моральних цінностей молодого покоління, на яке покладається майбутнє нації, держави, а також надати методичні рекомендації щодо створення планів виховної роботи кураторів.

У свідомості молоді уявлення про моральні цінності й духовний ідеал формуються в умовах соціальної та моральної суперечливості. У зв'язку з цим виникла потреба в їхньому цілеспрямованому формуванні, застосуванні особистісно орієнтованого підходу до виховання студентів.

У сучасних офіційних документах Міністерства освіти і науки України та в педагогічній літературі домінують такі завдання морального виховання учнівської молоді:

– розвиток національної свідомості, почуття національної честі й гідності, шанобливе ставлення до історії і культури країни;

- виховання поваги до Конституції, законів України, національної символіки, усвідомлення єдності громадянських прав та обов'язків, готовність у будь-який час стати на захист Батьківщини;
- вироблення наукового світогляду й політичної культури учнів та усвідомлення ними проблем, що стоять перед державою та світовою цивілізацією;
- залучення дітей до найважливіших загальнолюдських цінностей – ідеалів правди, добра, краси, справедливості, совісті, поваги до людини, доброзичливості, гостинності, щедрості, співчуття тощо.

Формування моральної особистості в умовах розвитку української державності – винятково важливе питання для суспільства.

У “Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті” відзначається: “Головна мета української системи освіти – створити умови для розвитку і самореалізації кожної особистості як громадянина України, формувати покоління, здатні навчатись впродовж життя, створювати й розвивати цінності громадянського суспільства” [3, с. 4]. Нова роль освіти на сучасному етапі реформування – найважливіший чинник державної політики. Головною дійовою особою навчально-виховного процесу є учень, всі інші покликані створювати такі навчальні та виховні умови, завдяки яким учень успішно навчався б, самостійно здобував знання, був готовий до життєвих випробувань. Виховання стає особливим видом культури, бо змінюється сутність виховання. У всьому світі гостро дискутуються проблеми перебудови освіти, її змісту, соціального смислу навчання. Криза освіти є своєрідним відгуком на глобальні проблеми сучасності. Як зазначають сучасні педагоги С. Гончаренко, Ю. Мальований, “без освіти немає суспільства. Вона виконує одночасно культурні, громадські, економічні й естетичні функції, відтворює і розвиває інтелектуальний потенціал, який дає можливість суспільству рухатися вперед...” [1, с. 4].

Таким чином, актуальність нашої статті зумовлена суперечностями між об'єктивною необхідністю формування моральних цінностей студентів та неефективною виховною роботою сучасної освітньої системи; між необхідністю застосування якісно нових підходів і педагогічних технологій виховання студента як особистості та неможливістю реалізувати це завдання в рамках традиційної системи виховання, а також недостатньою розробленістю не тільки теоретичних основ означеної проблеми, а і шляхів практичного вирішення формування моральних цінностей студентів у навчально-виховному процесі технічного вищого закладу зокрема.

Внесок у розробку проблеми духовності і моралі зробили представники філософії екзистенціалізму А. Камю, Г. Марсель, Ж.-П. Сартр, М. Хайдеггер, К. Ясперс. Свобода людини в їхньому розумінні пов'язана з реалізацією духовного ідеалу. Людина існує лише настільки, наскільки вона себе здійснила, несучи при цьому відповідальність за свій моральний вибір.

Велику увагу моральному вихованню приділяли Я.А. Коменський, Ж.-Ж. Руссо, Й.Т. Песталоцці та ін. Проблема духовності та особливості

формування моральних цінностей знайшла своє відображення у дослідженнях таких вітчизняних педагогів, як: Г.С. Сковорода, С.Ф. Русова, І. Огієнко, Я. Чепіга. У Росії питання вихованню молоді духовності вивчали М.О. Бердяєв, І.О. Ільїн, а також Н.К. Крупська, К.Д. Ушинський. Педагогічні погляди на людину як особистість, проблеми морального виховання особистості займають провідне місце у творчості Т.Г. Шевченка, Л.П. Українки, І.Я. Франка, М.М. Коцюбинського, Л.О. Толстого. Розглядали цю проблему філософи-ідеалісти С. Соловйов, С. Франк.

Окремим явищем у дослідженні моральності дитини, її ідеалів та моральних переконань є педагогічна спадщина В.О. Сухомлинського. Пізнавально-ціннісний компонент духовного ідеалу людини найбільш досліджений представниками російської педагогіки.

Духовний світ людини з позицій психології вивчали Л.М. Архангельський, Л.С. Виготський, О.М. Леонт'єв; у педагогіці – Є.В. Бондаревська, Г.М. Мальковська, О.В. Сухомлинська. У психології розробка проблеми формування ціннісних орієнтацій та моральних якостей висвітлюється в працях А.П. Вірковського, Р.О. Гришковой, О.І. Зелінченко, А.О. Кияновського, І.В. Ковальчук, С.С. Огірка, Ж.В. Петрочко, Н. Сінкевич, І.П. Ящука. У спеціальній галузі психології і педагогіки трудової і професійної підготовки важливі передумови становлення особистісного підходу розроблялись у дослідженнях Г.О. Балла, І.А. Зязюна, Г.С. Костюка, Н.Г. Ничкало, О.М. Пехоти. Органічний зв'язок духовного і трудового виховання досліджував А.С. Макаренко. Теоретичні основи систематичного підходу до цілісного формування особистості, соціально-педагогічні проблеми виховання та освіти розроблені в працях І.Д. Беха, В.С. Болгаріної, М.Й. Боришевського, Г.Н. Філонова та інших. Проблема формування особистості розкрита в педагогічній спадщині Г. Ващенко, В. Вернадського.

На сучасному етапі представників педагогічної науки об'єднує спільне прагнення досліджувати процеси формування моральних цінностей, духовності, ціннісних ідеалів молоді на засадах нових педагогічних підходів. П. Єрмоленко розглядає моральні ідеали в процесі організації навчально-продуктивної праці. Заслужують на увагу сучасні дослідження Л. Бойко, К. Журби, які виховання духовності підлітків вивчали в умовах соціально-педагогічної системи "сім'я – школа – установи культури". З позицій гуманізації навчально-виховного процесу, громадянської освіти та духовності розглядають виховання учнів Р. Беланова, Л. Бондар, П. Вербицька, М. Семенов. До проблеми духовного виховання підростаючого покоління в системі позанавчальної діяльності зверталися у своїх працях та пошуках видатні вітчизняні педагоги І.Д. Бех, П. Блонський, І.А. Зязюн, Г.С. Костюк, А.С. Макаренко, В.О. Сухомлинський, С. Шацький.

Досвід виховної роботи на основі принципу гуманізму розкрито в публікаціях українських науковців (М.Ю. Красовицький, А.М. Малько, В.М. Оржеховська, О.В. Сухомлинська, Р.І. Чорновол-Ткаченко).

Однак і досі залишається малодослідженим питання практичного втілення формування моральних цінностей студентів на засадах особистісно

орієнтованого підходу, проблема оптимальних шляхів їх формування в умовах вищого технічного навчального закладу. Не розробляється проблема морального виховання студентів гуманітарного факультету металургійної академії. Аналіз наукових праць показує, що ця проблема набуває нової якості в сучасних умовах. У дослідженнях у сфері морального виховання здебільшого порушуються проблеми духовного просвітництва молоді без врахування нових підходів як у навчанні, так і вихованні. На нашу думку, у навчальному процесі студенти повинні здобути не тільки знання, а й моральні переконання та цінності, нагромаджувати досвід моральних вчинків. Не приділялося належної уваги питанням формування моральних цінностей з урахуванням психологічних, індивідуальних особливостей студентів. Не вирішена проблема формування моральних цінностей, ідеалів як системи моральної рефлексії. Певна частина студентів має низький рівень сприйняття моральних понять, норм поведінки, а найголовніше: така частина студентів не відчуває духовної потреби у самовихованні моральних цінностей на прикладі духовного ідеалу нації. Вважаємо, що моральний потенціал і стан виховної роботи у ВНЗ з формування моральних цінностей студентів використовується не повною мірою. При вивченні сучасного стану морального виховання студентської особистості, рівня сформованості моральних цінностей у процесі навчання (гуманітарні предмети) нами були виявлені такі недоліки:

- виховна робота становить собою набір стандартних заходів морально-просвітницького характеру;
- у виховних планах кураторів відсутні заходи, пов'язані з формуванням моральних цінностей;
- виховання здійснюється як моносуб'єктний процес, у ході якого студент стає лише об'єктом впливу;
- недостатня увага приділяється досягненню нагромадженого морального досвіду суспільства, формуванню моральної свідомості, системи моральних цінностей;
- у навчальному процесі немає місця моральній рефлексії, здатності студентів критично оцінювати свої вчинки;
- виховні завдання, які ставлять викладачі, не мають системи у плані морального виховання;
- моральні якості особистості у процесі навчання залишаються без попиту;
- завдання виховного процесу плануються за старими методиками, оскільки не підкріплені відповідним забезпеченням;
- відсутня підтримка кураторів методичною літературою виховного характеру.

Розрізнені спроби підвищити рівень моральної вихованості студентів не завжди мають позитивний результат. Для цієї мети необхідна технологія, нові підходи в гуманізації навчально-виховного процесу, а саме: особистісно орієнтований підхід, що полягає у створенні викладачем

умов для вияву в студентах потреби в самопізнанні і саморозвитку, є джерелом виховання у вищій школі. Якщо знання студентів є продуктом їхньої власної діяльності, то вони стають їхніми переконаннями, вони бачать у них особистісний смисл. Таким чином, виникає особистісне ставлення до того, чим займається кожен студент окремо, виникають стійкі позитивні якості особистості, здобуті, вирощені власним досвідом. На рисунку показано місце морального виховання студентів у виховній системі вищого навчального закладу.

Аналіз анкет, результати бесіди зі студентами показали, що в технічному ВНЗ взаємодія куратора зі студентами закріпленої за ним групи є досить слабким ланцюгом у виховній роботі. Цьому є багато причин, і однією з них є недостатнє методично-виховне забезпечення куратора. Важливою ланкою у виховній роботі куратора є розвиток моральних якостей особистості студента, які необхідні йому і як професіоналу, і як людській особистості. На кафедрах факультету організовуються різні виховні заходи морального спрямування.

Рис. Місце морального виховання у виховній системі ВНЗ

Багаторічний досвід роботи куратором показав, що справжнім помічником є педагогічна книга куратора, в якій систематизовано всі форми роботи зі студентами.

Структуру книги можна вдосконалювати, створювати нові рубрики. Пропонуємо орієнтовний зміст педагогічної книги куратора студентської групи гуманітарного факультету металургійної академії:

1. Титульна сторінка.
2. Концепція виховної роботи в академії.
3. Обов'язки та права куратора.
4. Список студентів.
5. Індивідуальна сторінка на кожного студента.
6. План виховної роботи гуманітарного факультету на поточний рік.
7. План виховної роботи куратора на перше, друге півріччя.
8. Аркуш “На контролі куратора”.
9. Тематика годин спілкування зі студентами.
10. Педагогічні спостереження.
11. Щоденник куратора.
12. План самовдосконалення куратора.
13. Схема самоаналізу виховного заходу.
14. Зразки анкет (профорієнтаційні, на психологічну сумісність).
15. Зразок виховного заходу для першокурсників.
16. Педагогічний довідник.
17. Робота з батьками.
18. Рубрика “Куратору – на замітку”.
19. План методичних семінарів із виховної роботи для кураторів.
20. Творчі здобутки куратора (сценарії, тематичні вечори тощо).

Педагогічна книга друкується редакційно-видавничим відділом академії для потреб факультету і розрахована на чотири роки. Таким чином, куратор нагромаджує досвід виховної роботи зі студентами, має під рукою арсенал методів і форм виховної роботи. Окремі розділи книги для зручності мають електронну версію (плани, анкети тощо). Маючи на озброєнні таку книгу, куратор зможе якісно виконувати як організаційну, так і виховну роботу зі студентами, удосконалювати форми і методи виховання. Для морального виховання студентів актуальними є такі форми роботи: тематичні вечори морального спрямування, акції милосердя, волонтерська робота з ветеранами, робота клубу “Берегиня” та психолого-педагогічного клубу, зустрічі з видатними людьми академії, шефська робота в дитячому будинку тощо.

Студенти гуманітарного факультету металургійної академії беруть активну участь у виховних заходах, є ініціаторами акцій милосердя, що допомагає їм стати активними учасниками студентського життя, носіями добра, правди і моральності. Головне, що це добровільна робота серця і душі.

Висновки. Отже, можна зробити висновок, що висока духовність, моральність є творчим індивідуальним актом, внутрішнім проявом духовності людини, за допомогою якого високоморальна людина узгоджує

свою діяльність з вищими загальнолюдськими духовними цінностями і водночас визначає свій індивідуальний шлях приєднання до них. На жаль, багато людей “зрозуміли гірку істину, що без духовності і моралі жити легше і вигідніше. Отже, проблема виховних можливостей вищої школи, суспільства залишається гострою й актуальною як для теорії, так і для практики”, – констатує М.Ю. Красовицький [2, с. 20]. Дійсно, на педагогів-дослідників покладається завдання з інтеграції ідей минулого, передового досвіду сучасного з метою створення якісно нової методики морального виховання студентської молоді.

Література

1. Гончаренко С. Гуманізація і гуманітаризація освіти / С. Гончаренко, Ю. Мальований // Шлях освіти. – 2001. – № 2. – С. 2–6.
2. Красовицький М.Ю. На власні очі: Проблеми морального виховання учнів у теорії і практиці вітчизняної та американської педагогіки / М.Ю. Красовицький ; Інститут педагогіки АПН України. – К., 1998. – 159 с.
3. Національна Доктрина розвитку освіти України у XXI столітті // Освіта України. – 2002. – № 33. – 23 квітня.

МАЗІН В.М.

ПЕРСПЕКТИВНІ ШЛЯХИ ОЦІНЮВАННЯ ЯКОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТРЕНЕРІВ-ВИКЛАДАЧІВ З ПОЗИЦІЙ КОМПЕТЕНТНІСТНОГО ПІДХОДУ

Досвід показує, що в ряді професійно зумовлених ситуацій виникає питання про методику діагностики рівня виконання тренером-викладачем своїх професійних обов'язків, наприклад, при проведенні конкурсу на заміщення вакантної посади або складанні характеристики вже працюючого фахівця при переході на іншу роботу. Проте на сьогодні не розроблено зручного і технологічного інструмента діагностики якості професійної діяльності тренерів-викладачів з різних видів спорту.

Шляхи вирішення цього завдання започатковані в дослідженнях Г.І. Хозяїнова [11], А.К. Маркової [7], Г.В. Єльнікової, В.І. Маслова [4] та інших дослідників. Найбільш спорідненим з проблемою нашого дослідження є варіант діагностики відповідності студентів факультетів фізичного виховання професійним вимогам, запропонований Д.О. Перепльотчиковим [8]. Утім, автор, цілком доречно використовуючи положення кваліметрії – наукової дисципліни, предметом якої є методи кількісного оцінювання якості тієї чи іншої продукції або діяльності, не приділяє достатньої уваги вихідним теоретичним положенням емпіричного дослідження, що, на нашу думку, є суттєвим недоліком, оскільки кваліметрія професійної діяльності у будь-якій галузі має базуватися на цільному теоретичному фундаменті. Не зважаючи на це, положення автора можуть бути покладені в основу нашого емпіричного дослідження, за умови певного доопрацювання в контексті задекларованої вище проблеми.